

Asia: VN/15822/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain muuttamisesta (yksityiset digipostipalvelut)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

SOSTE kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä. SOSTE kannattaa esityksen tavoitteita, mutta katsoo, että esitys edellyttää useita täsmennyksiä ja muutoksia, jotta perusoikeudet, oikeusturva ja yhdenvertaisuus toteutuvat käytännössä. Keskeisimmät muutosvaatimukset koskevat vaihtoehtoisten asiointikanavien turvaamista, vahvan sähköisen tunnistamisen saatavuutta kaikille, oikeusturvariskien vähentämistä erityisesti heräteilmoitusten osalta, viestien säilyttämiseen ja tietosuojaan liittyvien kysymysten selkeyttämistä sekä yksityisten digipostipalvelujen valvonnan, saavutettavuuden ja käyttäjille annettavan tiedon täsmentämistä.

Digitalisaatio ja yhdenvertaisuus

Digitalisaation edistäminen, myös viranomaisviestinnässä, ei saa johtaa siihen, että osa kansalaisista jää kehityksen ulkopuolelle tai heidän asiointinsa vaikeutuu. SOSTE korostaa, että digitaaliset palvelut eivät sovi kaikille, ja siksi on välttämätöntä säilyttää toimivat vaihtoehtoiset asiointikanavat niille, jotka eivät kykene tai pysty käyttämään digitaalisia palveluja. Tämä on keskeinen yhdenvertaisuuskysymys.

Vahva sähköinen tunnistautuminen

Esityksessä todetaan, että Suomi.fi-viestien käyttö edellyttää vahvaa sähköistä tunnistautumista Suomi.fi-tunnistuksen avulla. Käytännössä tämä tarkoittaa, että henkilöllä on oltava käytössään vahvan sähköisen tunnistamisen väline. SOSTE katsoo, että jokaisella aikuisella, joka asuu tai oleskelee pitkäaikaisesti Suomessa, tulee olla tosiasiallinen oikeus saada vahva sähköinen tunnistusväline. Mikäli tiedossa on ryhmiä, joilla tällaista välinettä ei ole tai jotka eivät pysty sitä hankkimaan, on tilanteeseen etsittävä aktiivisesti ratkaisuja lainsäädäntöä ja toimeenpanoa kehitettäessä.

Oikeusturva ja hyvän hallinnon vaatimukset

Apulaisoikeusasiamies on lausunnossaan nostanut esiin useita lakiesityksen asioita, joita on tarpeen täsmentää lainsäädännön jatkovalmistelussa. SOSTE yhtyy näihin huolenaiheisiin. Erityisen tärkeää on arvioida lakiehdotuksiin liittyviä riskejä perus- ja ihmisoikeuksien sekä oikeusturvan toteutumisen näkökulmasta ja täydentää esityksen perus- ja ihmisoikeusvaikutusarviointeja tältä osin.

Uudistuksessa on varmistettava, että oikeusturvaan kohdistuvia riskejä vähennetään riittävillä sääntelyratkaisuilla. Tämä edellyttää muun muassa palveluntarjoajiin ja häiriötilanteisiin liittyvän sääntelyn tarkentamista. Lisäksi SOSTE pitää ongelmallisena järjestelmää, jossa kullakin viranomaisella on oma tiedoksianto koskeva erityislainsäädäntönsä, mikä johtaa kansalaisten kannalta hajanaiseen ja vaikeasti hahmotettavaan kokonaisuuteen.

Katseluohjelman valinta ja heräteilmoitukset

SOSTE on huolissaan esitykseen sisältyvistä oikeusturvariskeistä, jotka liittyvät katseluohjelman valintaan. On mahdollista, ettei henkilö ymmärrä, että katseluohjelmaa koskeva valinta tarkoittaa velvollisuutta seurata jatkossa kyseistä palvelua viranomaisviestien vastaanottamiseksi. Tavallinen sähköinen tiedoksianto perustuu tiedoksisaantiolettamaan, eikä viranomaisen tarvitse varmistua siitä, että asiakirja on tosiasiallisesti avattu.

Vaikka esityksessä korostetaan yleisen tiedottamisen ja henkilökohtaisen informoinnin merkitystä, SOSTE katsoo, etteivät nämä toimet yksin riitä oikeusturvan turvaamiseksi. SOSTE pitää välttämättömänä, että heräteilmoitukset on mahdollista tilata myös tekstiviestinä matkapuhelimeen. Tämä on erityisen tärkeää niille henkilöille, jotka eivät käytä sähköpostia säännöllisesti, joilla ei ole älypuhelinta tai jotka asioivat pääasiassa yhteiskäyttökoneilla.

Viestien säilyttäminen ja tietosuoja

Lakiesityksen mukaan viranomaisviestejä ei lähtökohtaisesti tallenneta yksityisiin digipostipalveluihin, vaan ne toimivat vain katseluyhteytenä, ellei käyttäjä erikseen ja viestikohtaisesti toisin päättä. SOSTE korostaa, että tämän valinnan merkitys on tuotava käyttäjille erittäin selkeästi esiin, sillä viestien säilytyspaikka on keskeinen tietosuojakysymys. Samalla tulisi täsmentää, missä tilanteissa viranomaisviestien vastaanottaminen yhteiskäyttöiseen digipostilaatikkoon on mahdollista tai sallittua.

Lisäksi käyttäjien on oltava tietoisia siitä, että jos sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta koskeva esitys (HE 124/2025 vp) hyväksytään, viranomaisviestejä säilytettäisiin taustapalvelussa viiden vuoden ajan. Viestien tätä pidempiaikainen säilyttäminen edellyttää käyttäjältä oma-aloitteista tallentamista sekä riittävää teknistä osaamista, laitteistoa ja tallennuskapasiteettia. Tämä asettaa käyttäjät keskenään eriarvoiseen asemaan.

Yksityisten digipostipalvelujen valvonta ja saavutettavuus

SOSTE katsoo, että lakiesityksessä tulee määritellä nykyistä tarkemmin, miten valvotaan sitä, että yksityiset digipostipalvelut täyttävät niille asetetut vaatimukset ja velvoitteet. Näihin kuuluvat muun muassa digipalvelulain mukaiset digituki- ja saavutettavuusvelvoitteet sekä hallintolain 8§:n mukainen neuvontavelvollisuus. Lisäksi tietoturvan varmistamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, sillä viranomaisviestit voivat sisältää arkaluontoisia tietoja henkilötietojen lisäksi.

Kansalaisille annettava tieto ja digituen tarve

SOSTE painottaa, että yksityisten digipostipalvelujen käyttöönotosta on tarjottava kansalaisille selkeää ja ymmärrettävää tietoa kielelliset oikeudet huomioiden. Käyttäjien on oltava tietoisia myös tietosuojariskeistä, jotka liittyvät yksityisten digipostipalvelujen käyttöönottoon ja käyttämiseen.

SOSTE haluaa lopuksi tuoda esiin, että uudistus lisää kansalaisten valinnanmahdollisuuksia, mutta samalla kasvattaa järjestelmän monimutkaisuutta ja digituen tarvetta. Tämä lisää painetta myös järjestöjen tarjoamalle digituelle ja -neuvonnalle, minkä toteuttamisen tulevaisuus on entistä epävarmempaa järjestöjen rahoituksen leikkausten vuoksi.

Marttinen Kirsi
SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry